

Visienota EDUCARE / Transities 0-6 jaar

**Onderwijscentrum Brussel
Entiteit Gezin**

a. Situering

Jonge kinderen (0-6 jaar) groeien op in diverse contexten: thuis, eventueel in de kinderopvang, en in de kleuterschool. In Brussel hebben ook maatschappelijke uitdagingen zoals diversiteit, sociale ongelijkheid en armoede een grote impact op hun leef- en leeromgeving.

Tijdens hun eerste levensjaren ervaren zij verschillende transitieën in en tussen de contexten. Van het ene moment van de dag naar het andere, maar ook van thuis naar de kinderopvang en/of de kleuterschool. De manier waarop kinderen en ouders deze overgangen ervaren kan erg uiteenlopend zijn. Bijkomend zijn er verschillen in de regelmaat waarmee en de leeftijd waarop jonge kinderen naar de kinderopvang en/of kleuterschool gaan. Onderzoek toont aan dat kinderen uit kwetsbare gezinnen die vanaf een jonge leeftijd bijna elke dag gebruik maken van kwalitatieve kinderopvang of kleuteronderwijs, meer ontwikkelingskansen krijgen en betere resultaten behalen.

Jonge kinderen ontwikkelen zich het best in een veilige en stimulerende leef- en leeromgeving. Een hoog welbevinden is een voorwaarde voor een sterke betrokkenheid en beide zijn cruciaal voor een optimaal ontwikkelingsproces. Om alle kinderen in de leeftijdsperiode van 0 tot 6 jaar optimale ontwikkelingskansen te geven, wil de VGC een doorgaande lijn creëren waarbij ‘zorg’ en ‘leren’ geïntegreerd zijn in Educare-praktijken. Een vlotte transitie is hierbij noodzakelijk voor iedereen. Werken aan continuïteit doorheen transitieën in en naar kinderopvang en onderwijs is hierbij de sleutel.

Met deze tekst wil de VGC duidelijkheid brengen in het gebruik van de begrippen ‘doorgaande lijn’ en ‘Educare’ in het Nederlandstalig netwerk in Brussel en een referentiekader bieden aan pedagogische contexten en praktijken (kinderopvang, school, ... van het Nederlandstalige netwerk) om meer aansluiting te vinden bij elkaar en zo een natuurlijke doorgaande lijn te creëren voor de jonge kinderen en hun ouders. Meer en betere ontwikkelingskansen voor jonge kinderen, ook voor kinderen uit kwetsbare gezinnen, is de doelstelling.

1 | Transitie: Overgang waarbij er verandering optreedt op vlak van relaties, omgeving, ruimte, tijdsindeling en/of context van zorg en leren. In de literatuur wordt de transitie van thuis of kinderopvang naar school niet beschreven als een gebeurtenis van één dag, maar als een ‘proces van continuïteit en verandering’

2 | Doorgaande lijn: Traject (dat het kind aflegt) binnen de voorzieningen voor jonge kinderen (0-6 jaar) waarbij de scharniermomenten (overgangen van thuis naar de kinderopvang en/of de kleuterschool) verbonden worden.

3 | ‘Educare’ (praktijken): Term die verwijst naar praktijken van voorzieningen voor jonge kinderen waarbij ‘leren’ (education) en ‘zorg’ (care) als onafscheidelijke, gelijkwaardige concepten beschouwd worden voor de ontwikkeling van kinderen tussen 0 en 6 jaar (= conceptuele integratie van zorg en leren).

4 | Vlotte transitie: Overgang waarbij er voldoende continuïteit bestaat doorheen de verandering. Zo blijft het welbevinden van het kind hoog.

b. Kader en visie

De VGC wil continuïteit brengen in de transitie die jonge (kwetsbare) kinderen van 0 tot 6 jaar doormaken in hun leef- en leeromgeving. Dit draagt bij tot een veilig en stimulerend ontwikkelingsklimaat (pedagogische context) met meer en betere ontwikkelingskansen.

Hiervoor baseert de VGC zich op de factoren voor transitie zoals deze uit onderzoek naar voren zijn gekomen. Zo ontstaan er aanknopingspunten om te komen tot een herkenbare, doorgaande lijn waar zorg en leren samenvallen doorheen de verschillende contexten. Zij vormen het referentiekader en de krijtlijnen voor Educare-praktijken in Brussel.

1. Basisprincipe: het kind centraal

Essentieel is dat het kind centraal staat. Dit betekent dat professionals, voorzieningen voor jonge kinderen en de bredere omgeving denken vanuit het kind en zich afstemmen op het kind.

Elk kind is uniek. Als de omgeving (thuis, gemeenschap, ontmoetingsplaats, opvang, school en professionals) aangepast is aan de noden en behoeften van het kind, is de kans groter dat het kind een vlotte transitie zal doormaken. Het is dan ook belangrijk dat transitieprocessen vorm krijgen op maat van elk kind.

2. Continuïteit met thuis en pedagogisch partnerschap

Ouders, begeleiders en leerkrachten zijn nauw betrokken bij de opvoeding en begeleiding van kinderen en delen de zorg om het welbevinden en de ontwikkeling van het kind. Deze gezamenlijke betrokkenheid is een basisvoorwaarde voor vlotte transitie.

Ouders zijn het best geplaatst om de continuïteit te bewaken in de ontwikkeling van hun kind. Het is daarom belangrijk dat er een gelijkwaardig partnerschap en een wederzijdse betrokkenheid tussen ouders, begeleiders en leerkrachten opgebouwd wordt, waarbij de verschillende partners elkaar leren kennen en een positieve relatie uitbouwen. Daartoe gaan ze met elkaar in gesprek en werken ze zoveel mogelijk samen.

Een sterk partnerschap verhoogt het welbevinden en de prestaties van het kind. Een aantal belangrijke elementen daarbij zijn wederzijds respect, het rekening houden met elkaars opvattingen en competenties, doelgerichte en constructieve communicatie, het belang van informele contacten en het opzetten van een open dialoog. De

professionele partners hebben hierin een voortrekkersrol.

Ouders beschouwen de transitie naar kinderopvang en/of onderwijs vaak als een mijlpaal in hun leven en dat van hun kind. Zij kunnen daarbij vragen hebben over de fysieke en psycho-emotionele zorg, alsook de leer- en ontwikkelingskansen van hun kind. Wanneer zij antwoorden krijgen op hun vragen en zo vertrouwen hebben in een goed verloop van de transitie, zal dit een positief effect hebben op de manier waarop hun kind deze -samen met hen- beleeft.

Deze continuïteit dient eveneens gecreëerd te worden met de bredere thuisomgeving (cultuur, taal,...). ' Het partnerschap tussen ouders, begeleiders en leerkrachten ontwikkelt geleidelijk aan, en wordt onderhouden en uitgebouwd via samenwerking.

3. Pedagogische continuïteit

Tijdens de eerste zes levensjaren ontwikkelen kinderen zich zeer snel op verschillende domeinen die onderling in wisselwerking staan. Zij kunnen zich pas optimaal ontwikkelen wanneer ze zich goed en intrinsiek gemotiveerd voelen, zich begrepen en gerespecteerd voelen en wanneer hun interesses gevolgd worden. Het is dus van groot belang dat kinderen zich thuis voelen in de pedagogische praktijk. De noodzakelijke pedagogische continuïteit wordt bekomen wanneer:

- 'zorg' en 'leren' samenvallen. Er wordt integraal tegemoet gekomen aan de behoeften van elk kind en dit vanuit een kijk op de volledige ontwikkeling van het kind.
- een kindvolgende benadering gehanteerd wordt. Elk kind is uniek, en bij het pedagogisch handelen wordt er gezorgd voor een goede balans tussen de zelfsturing van het kind en de stimulering en ondersteuning door de begeleider/leerkracht.
- er afstemming bestaat rond de gehanteerde kaders en concepten die in de verschillende contexten gebruikt worden: pedagogisch kader, ontwikkelingsdoelen, welbevinden en betrokkenheid, ...

4. Professionele continuïteit

De professional in een pedagogische praktijk zorgt voor een veilig en positief klimaat. Hij/zij heeft een sensitief-responsieve houding en biedt rijke ontwikkelingskansen voor elk kind. De professional heeft bovendien voldoende kennis van de factoren die een rol spelen bij transitie, zoals de aanwezigheid van een oudere broer of zus, of strategieën van het kind in het omgaan met nieuwe situaties.

Om een doorgaande lijn te garanderen, is het aangewezen dat professionals met elkaar en met ouders uitwisselen of samenwerken. Hierdoor kan men samen reflecteren op de leefwereld en noden van het jonge kind en over hoe men transitie zachter kan maken. Door uitwisseling en samenwerking tussen organisaties komen concrete afspraken tot stand, worden visies en werkingen afgestemd en/of blijven kinderen opgevolgd (tussen 0 en 6 jaar). Ook kan men door deze uitwisseling elkaars wereld beter leren kennen en een gemeenschappelijke taal ontwikkelen.

5. Continuïteit in de wisselwerking met de buurt

Het deel uitmaken van een hecht netwerk in de buurt waar het kind opgroeit en/of school loopt, ondersteunt de sociale cohesie rondom het jonge kind. Brede, hechte netwerken (ouders, familie, begeleiders en leerkrachten) kunnen een belangrijke rol spelen bij het verzachten van transitie (Brede school, Regiogroepen Kinderopvang, Huis van het Kind Brussel,...).

De wisselwerking met de bredere omgeving kan zorgen voor het ontwikkelen van een basisgevoel van veiligheid bij kinderen en biedt ook tal van kansen om de ontwikkeling van kinderen te versterken. Zo kan de wereld binnengebracht worden in de leefwereld van het kind. De superdiversiteit die Brussel als grootstad kent, maakt het noodzakelijk dat er een dialoog ontstaat tussen de voorzieningen, de ouders en de buurt en omgeving.

6. Continuïteit via de praktische organisatie

Een voorziening voor jonge kinderen, zoals een kinderdagverblijf of kleuterschool, kan door een aantal maatregelen te nemen de doorgaande lijn in de ontwikkeling van kinderen versterken.

De inrichting en de onderlinge samenhang van ruimten hebben een sterke invloed op het welbevinden en de betrokkenheid van hun gebruikers. In het kader van transitie zijn een kindvriendelijke (en huiselijke) infrastructuur en ruimte op maat van het kind van groot belang. De ruimten moeten bovendien voldoende prikkelend en uitdagend zijn om leer- en ontwikkelingskansen te creëren. Via doordachte inplanting ervan worden ontmoetingen tussen de ouders, de wisselwerking met de buurt en de samenwerking tussen de teams (van de verschillende voorzieningen) spontaan bewerkstelligd.

De competenties en inzet van het personeel (aanwervingsbeleid, vorming, planning) kunnen een essentieel verschil betekenen in het verzachten van de transitie. Het is belangrijk dat elke organisatie nadenkt over de ontwikkeling van een visie en bijhorende competenties bij hun medewerkers om de doelstellingen rond educare te behalen.

Door de dagelijkse organisatie kan men kinderen stimuleren om, op hun eigen tempo en volgens hun eigen noden, op ontdekking te gaan en bij te leren. Dit kan door middel van brede leeftijdsgroepen (leren van elkaar en beperken van transitie), het begeleiden van veranderingen in een groep (veiligheid), duidelijk verloop van de dag (herkenbaarheid), ... en andere interventies die voorzien in de mogelijkheden tot eigen inbreng van het kind (kind centraal).

Goed partnerschap ontstaat niet vanzelf. Efficiënte en transparante informatiedoorstroom en open dialoog tussen begeleiders onderling en tussen begeleiders en ouders vormen de hefboom voor gelijkwaardig partnerschap.

c. Verdere uitwerking

Deze visienota vormt de basis voor de opmaak van een actieplan waarin de strategische en operationele doelstellingen worden verwoord en concrete acties en projecten opgelijst. De Entiteit Gezin en het Onderwijscentrum Brussel werken samen aan een herkenbare doorgaande lijn voor jonge kinderen in de Nederlandstalige voorzieningen in Brussel. Naast afstemming op vlak van visie, inhoud en pedagogische methodieken, worden waar mogelijk gezamenlijke projecten opgezet en goede praktijken ontsloten.

De concrete invulling van dit kader gebeurt door de betrokken organisaties met het eigen pedagogisch project als onderbouw.